

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

“ТАСДИКЛАЙМАН”

А.Умаров

2020 йил “16” 08

“КЕЛИШИЛДИ”

Олий ва ўрта маҳсус таълим
вазирлиги

2020 йил “14” 08

Рўйхатга олинди:
БД -5111600-2-05

2020 - йил “14” 08

МАЊНАВИЯТШУНОСЛИК
фан дастури

Билим соҳаси 100 000 – гуманитар

Таълим соҳаси: 110 000 – педагогика

Таълим йўналиши: 5111600 – “Миллӣ роя, мањнавият асослари ва хукуқ
таълими”

Фан/модуль коди Ma'niM20016	Ўқув йили 2020-2021	Семестр 5-6-7-8	ECTS – кредитлар 16			
Фан/ модуль тури мажбурий	Таълим тили Ўзбек/рус		Хафтадаги соатлари 4-6			
1.	Фаннинг номи	Аудитория соатлари	Мустакил таълим (соат)			
	Маънавиятшунослик	220	260			
2.	I. Фаннинг мазмуни. Фанни ўқитишдан мақсад – талабаларга маънавиятнинг мазмун моҳияти, маънавиятшунослик фанининг шаклланиш жараёнлари халқимизнинг тарихан бой маънавий мероси, маънавий-маърифи такомил босқичлари, миллӣй маънавиятимизнинг умумбашарӣ қадриятлар билан уйғулиги, унинг ўзига хос бетакор хусусиятлари ҳақида тушунчалар бериш, уларнинг бу борадаги билимларини янади бойитиш. Фаннинг вазифаси - маънавият асослари фани соҳасига оил талабаларга замонавий талаблар асосида ҳар тарафлама чукур билим бериш, уларда умуминсоний дунёқарашларини шакллантириш, бағрикенглик, тотувлик, ҳамжиҳатлик, шукроналик, даҳлдорлик, масъулият, Ватанни севиш ва эл-юртни ардоклаш каби миллӣй ғи умумбашарӣ маънавий қадриятларга садоқат руҳини мустаҳкамлаш, маънавий-маърифий фаолиятларини юзага чиқариш, миллӣй маънавиятимиз анъаналарига мухабbat туйғуларини сингдиришдан иборат.					
	II. Асосий назарий қисм (маъруза машғулотлари) П.1. Фан таркибига кўйидаги мавзулар киради:					
1-мавзу: Маънавиятшунослик фанининг предмети						
Жамият ягона ижтимоий организм эканлиги. Жамият турли тузилмаларнинг бирлиги (муштараклиги) ва бир бирини тақозо этиши. Моддий ва маънавият ҳаёт тушунчалари.						
Жамият, инсон ва маънавият: моддий ва маънавий ҳаёт муштараклиги. Маънавиятга даҳлдор тушунчалар.						
Ўзликни англаш, миллӣй ўзликни англаш тушунчаларининг мазмун ва моҳияти. Маънавият ва ўзликни англаш.						
Бугунги кунда “Маънавиятшунослик” фанига эҳтиёж. Маънавиятшунослик фанининг предмети, бошқа фанлар билан алоқаси. Маънавиятшунослик фанининг тузилмаси. Маънавий юксалиш тушунчаси. Маънавий юксалиш қонунлари. Маънавиятшунослик фанининг бошқа фанлардан фарқ киладиган хусусиятлари, тушунчалари, гоялари, тамоилилари, қонун ва мезонлари. Тараккиётнинг ўзбек моделида маънавиятнинг ўрни.						

2-мавзу: Маънавият тушунчаси: моҳияти, мазмуни, тузилмаси, намоён бўлиш шакллари

Маънавият тушунчасига турли ёндашувлар. Маънавият тушунчасига рационал ва иррационал, диний ва эзотерик ёндашувлар. Маънавият – ижтимоий ходиса. Маънавият объективлик ва субъективлик бирлиги. Маънавиятда имманентлик ва трансцендентлик. Маънавиятга илмий – рационал ёндашувнинг турлари: метафизик, позитивистик, семиотик, диалектик ва синергетик ёндашувлар. Маънавият инсоннинг ижтимоий-маданий мавжудот сифатидаги моҳияти. Маънавият тузилмаси: маънавий онг, маънавий маданият, ирода ва маънавий мухит.

Онг ва маънавият. Маънавий онг. Ижтимоий онг ва маънавий онг нисбати. Маънавий онгнинг тузилмавий шакллари. Маънавий маданият – маънавий онгнинг предметлашган шакли. Ирода эркин таълаш сифатида. Ирода ўз эътиқоди ва идеалларига содикликнинг, маънавий жасоратнинг асоси эканлиги. Ироданинг шахс ва миллат юксалишида тутган ўрни.

Мустакил тараққиётнинг маънавий асослари. Маънавият тушунчасининг таърифи, унинг таркиби кисмлари. Маънавий мухит маънавиятнинг таркиби кисми сифатида.

3-мавзу: Маънавиятнинг вужудга келиши (генезиси) ва дастлабки ривожланиш даври

Инсоннинг ижтимоийлашуви, биологик мавжудотдан BIOSоциал мавжудотга айланishi – маънавият вужудга келишининг асосий сабаби эканлиги. Ибтидоий синкретизм.

Маънавиятнинг вужудга келиши тўғрисидаги турли назариялар ва карашлар.

Маънавият генезисида меҳнатнинг ўрни. Меҳнатнинг тарихий тақсимотлари ва маънавият ривожланиши.

Маънавиятнинг дастлабки ривожланиш боскичлари ибтидоий одамнинг ижтимоийлашуви, оламни билиш, ўзлигини англаш, ишлаб чиқаришда эришган ютуклари билан узвий боғлиқ эканлиги. Ақлий меҳнатнинг жисмоний меҳнатдан ажralиб чиқиши, ижтимоий-синфий, табакавий дифференциялашувнинг маънавиятга, қадриятлар ва ижтимоий мўлжаллар тизимига таъсири. Ибтидоий синкретизмнинг парчаланиши.

Маънавий ҳаётда диний ва сиёсий мафкура таъсирининг кучайиши.

4-мавзу: Маънавият ва жамият хаёти

Жамиятда ўзаро ажralиб турадиган турли соҳалар мавжудлиги. Ижтимоий-иқтисодий соҳа ва ижтимоий-сиёсий соҳаларнинг моҳияти.

Маънавият ва иқтисод. Маънавият ва сиёсат. Маънавият ва ҳарбий соҳа. Иқтисодиёт, сиёсат ва маънавият ўргасидаги алоқадорлик.

Маънавиятнинг ижтимоий турмушнинг барча соҳаларига таъсири. Сиёсий маданият тушунчаси.

Демократия тушунчасининг мазмуни. Демократия ривожланиши

хукукий давлат вужудга келишининг мухим шарти ва воситаси эканлиги.

Жамият хаётида урф-одатлар, миллатларо ва динларо муносабатларнинг ўрни. Кўпмиллатли, кўпрофесияли мамлакатларда ижтимоий-сиёсий барқарорлик миллатларо ва динларо муносабатларнинг тўғри йўлга кўйилишига боғликлиги.

5-мавзу: Манавият, маданият ва цивилизация тушунчалари нисбати

Цивилизация ва маданият тушунчалари, уларнинг маънавият билан алокадорлиги.

Маънавият ва маданият муносабатлари. Маданият тушунчасининг мазмун-моҳияти. Маданият тавсифлари. Моддий маданият, истеъмол ва технологик маданиятнинг маънавиятга таъсири.

Элитар маданият ва оммавий маданият. Оммавий маданият – ҳозирги замон цивилизациясининг ижтимоий хаётда воқе бўлишининг, фаолият кўрсатишининг асосий шакли эканлиги.

6-мавзу: Маънавият ва иқтисодиёт

Маънавият ва иқтисодиёт муносабати. Farb илм-фанида маънавият ва иқтисодиёт муносабати, ўзаро таъсири борасидаги қарама-қарши қарашлар мавжудлиги.

Иқтисодиётнинг маънавият билан алоқалари жуда ранг-баранг ва мураккаб эканлиги.

Иқтисодиёт ва маънавият ўртасидаги зиддиятлар. Маънавият ва иқтисодиётнинг ўзаро таъсири тўғрисида Маркс ва Вебер хulosалари.

Иқтисодий ўсишнинг маънавият соҳалари ривожига таъсири.

Маънавият ва иқтисодиёт муносабатлари тизимида меҳнатнинг ўрни. Жамиятда меҳнатга ҳалол ва ижодий муносабат – тараққиёт гарови.

7-мавзу: Маънавият ва инсон табиати

Шарқ ва Farb мутафаккирларининг инсон табиати тўғрисидаги қарашлари. Классик ёндашувлар.

Инсон табиати тўғрисидаги маркистик қарашларнинг бирёкламалиги.

Инсон табиатига экзистенсиалистик ва бошқа постклассик ёндашувлар. Инсоннинг биологик табиати. Инсоннинг ақли-заковати.

Инсон - эҳтиёжлари юксалувчи мавжудот эканлиги. Эҳтиёжлар юксалиши ва маънавият ривожланиши ўзаро чамбарчас боғлиқ эканлиги. “Яшашдан мақсад” саволига жавоб излаш – инсон табиатининг мухим белгиси.

8-мавзу: Маънавият ва инсоннинг ҳиссий ҳамда ақлий дунёси

Маънавий онгнинг икки даражаси. Маънавият инсон онгиннинг воқелиги, тури соҳаларда ва вазиятларда унинг хулкени белгиловчи қадриятлар, ижтимоий мўлжаллар тизими сифатида шахснинг ҳиссий (эмоционал) ва ақлий (интеллектуал) дунёсидан ташкил топиши.

Инсон маънавиятининг кундалик ва назарий даражадан ташқари хиссий ва аклий ҳодисаларга бўлиниши.

Инсоний хис-хаяжонлар, уят, ибо, шарм, кечинмалар, туйғулар, завқ-шавқ, қаҳр газаб, шаҳд, хурсандчилик, қоникиш, кайфият – хиссий дунё унсурлари сифатида.

Инсон хиссий дунёсида онглилик ва онгсизлик (инстинктлар, архетиплар) унсурлари. Индивидуал ва жамоавий онгсизлик.

Гоялар, тушунчалар, баҳолар, меёллар, мулоҳазалар, қонунлар, назариялар, таълимотлар, идеаллар инсоннинг аклий дунёсини ташкил этиши.

Инсоннинг хиссий-эмоционал ва аклий-интеллектуал олами бусбутун, яхлит тизим эканлиги.

Тафаккур тушунчасининг моҳияти. Тафаккур эркинлигининг инсон маънавиятига таъсири.

9-мавзу: Тафаккурнинг тарихий шакллари ва маънавият

Турли ёндашувлардан келиб чикқан ҳолда тафаккурнинг ҳар хил таснифлаши.

Инсоннинг онги, тафаккури тил (нутқ) орқали шаклланиши. Конкрет образли ва мавхум тушунчавий тафаккур.

Тафаккурнинг икки тарихий шакли – асотирий ва анъанавий тафаккур.

Асотирий тафаккур ва ибтидоий жамият маънавияти.

Анъанавий тафаккур ва аграр жамият маънавияти. Анъанавий тафаккур боскичлари ва тамойиллари. Анъанавий тафаккур хусусиятлари.

Авторитар ва либерал тафаккур, тоталитар ва демократик тафаккур.

10-мавзу: Эътиқод ва маънавият

Эътиқод шахс дунёкараши ва маънавияти ядроси сифатида. Эътиқоднинг мазмунини биринчи галда илм ташкил килиши.

Рационал ва иррационал илм. Дунёвий ва диний илмлар.

Эътиқод тузилмасининг бошқа унсурлари.

Эътиқоднинг таркибий кисмлари: 1) илм; 2) ишонч; 3) ихлос; 4) ишқ; 5) идеал.

Эътиқод тушунчасини ташкил этувчи омилларнинг илмий ва тарбиявий аҳамияти.

Миллат тарбияси ватанпарварликни мустаҳкамлашнинг, миллий гояни амалга ошириб, юксак мэрраларни эгаллашнинг мухим шарти ва воситаси эканлиги.

11-мавзу: Ирода маънавиятнинг мавжудлик шакли сифатида

Ирода тушунчасининг мазмуни. Ирода ва онг. Ирода унсурлари.

Маънавий юксалишнинг асосий мақсадларидан бири эркинлик, яъни эркин инсон ва эркин жамият эканлиги. Ирода ва миллий тараккиёт. Авторитар, қарам ҳамда демократик, либерал ирода.

Ирода самарадорлигининг шартлари. Ирода ҳар бир кишида индивидуал намоён бўлиши.

ИНсоннинг маънавияти юксалиши билан унинг иродаси ҳам кучайиб бориши.

Ўзбекистонда баркамол авлодни шакллантириш ва мутараққий жамият куришда шахс ва миллатда самарали иродани тарбиялашнинг аҳамияти.

12-мавзу: Оммавий маданият ва замонавий ахборот-коммуникация технологиялари

Оммавий маданият: келиб чикиши ва шаклланиши. Оммавий маданиятга бирёклама ижобий ёки салбий ёндашиши хато эканлиги. Оммавий маданият замонавий жамиятнинг барча асосий ва характеристири хусусиятларини, шу жумладан, зиддиятларини ако эттирибигина қолмай, кўп ҳолларда уларнинг ижтимоий-маданий пойдевори ва шарт-шароитини ташкил этиши.

Энг сўнгги илмий-техника ютукларини ишлаб чиқаришга жорий килиш, урбанизация, оммавий коммуникация воситаларини (ОКВ) ва ахборот технологияларини (АТ) ривожлантириш, жаҳон ҳамжамиятига интеграция бўлиши шарти эканлиги.

Оммавий маданиятнинг замонавий тушунчаси. Замонавий оммавий маданиятнинг шаклланиш тарихи.

13-мавзу: Оммавий маданиятнинг хусусиятлари

Замонавий мазмундаги оммавий маданиятга мансуб бўлган (андозавий) гоялар, карашлар. Оммавий маданиятнинг ўз камчиликлари ва түғдираётган хавф-хатари. Визуал оммавий маданият.

“Оммавий маданият” тушунчасини “маданиятнинг оммалашуви” тушунчасидан фарқлай билиш лозимлиги.

Замонавий истеъмол, турмуш тарзи, яшаш сифати, майший кулайликлар, ТВ, радио, интернет, ОКВ, электрон алоқа турлари ва шаклларининг кўпроқ оммавий маданиятта мансублиги.

Глобаллашув ва ахборот технологиялари тез ривожланаётган бугунги кунда ғарб оммавий маданияти ва тарғибот-ташвиқотининг “маданий мустамлакачилик” хуружининг кучаяётганлиги.

14-мавзу: Оммавий маданиятнинг ижтимоий функциялари ва инсон маънавиятига таъсири

ХХ асрнинг иккинчи ярмида Европада оммавий маданият кенг тарқалишининг ижтимоий сабаблари.

Бугунги кунда оммавий маданиятнинг глобаллашув тенденцияси ва хозирги замон шароитидаги бир қатор ижтимоий вазифалари, функциялари.

Оммавий маданиятнинг инсон ҳаёти ва маънавиятига зиддиятли таъсири.

Ёшларни китоб ўқишига кайта ўргатиш ва замонавий юксак санъат асарлариға кизиктириш, уларнинг эстетик ва ахлокий савиясини кўтариш оммавий маданиятнинг салбий таъсирини минималлаштириш омили сифатида.

15-мавзу: Юксак ва оммавий маданиятлар диффузияси ва интерференцияси

Замонавий маданий хаётнинг ўта зиддиятли ҳодиса эканлиги. Замонавий ижтимоий ҳаётнинг объектив тенденциялари ва кўплаб халкларнинг маънавий-маданий ҳаётдаги субъектив интилишлари ўртасида зиддият мавжудлиги.

Диффузия ва интерференция тушунчаларининг моҳияти. Диффузия ва интерференция юксак ва оммавий маданиятлар ўзаро таъсирининг икки қарама-карши - ижобий ва салбий тенденциялари эканлиги.

Юксак ва оммавий маданиятларнинг диффузияси ва интерференцияси.

Замонавий ахборот бозори очиқлигини, оммавий маданиятнинг маънавий “колонизаторлик” функциясини хисобга олиб таълим-тарбия жараёнини мунтазам такомиллаштириб бориши зарурлиги.

16-мавзу: Маънавиятнинг меёрийлиги ва ижтимоий функциялари

Инсоннинг биоижтимоий мавжудотга айланишида маънавиятнинг ўрни. Ижтимоийлашиш тушунчаси. Уруг-жамоа ривожланиши давомида инсоннинг ижтимоийлашув даражаси, маънавиятнинг ўсиши. Маънавият инсон ижтимоийлашувининг оқибати ва айни пайтда омили, воситаси эканлиги.

Маънавиятнинг инсон ва жамият ҳаётида бажарадиган вазифалари (функциялари): энг умумий, универсал ва конкрет-ижтимоий вазифалар. Маънавиятнинг меёрий характеристи.

Бугунги кунда жамиятда туб ўзгаришлар юз берадиган шароитда маънавиятга илмий холислик билан ёндашиш зарурияти.

17-мавзу: Маънавиятнинг ривожланиш қонунлари

Жамият ривожлангани сайин унинг тузилмалари, институтлари, маданияти, маънавияти ранг-баранглари, мураккаблашиб, бойиб бориши объектив конуният эканлиги. Жамиятнинг умумий қонунларидан ташкари, маънавиятнинг ўзига оид қонунлари мавжудлиги.

Жамият таракқиёти жараёнида соғлом ижтимоий-маънавий эҳтиёжлар муттасил ўсиб бориши қонуни.

Маънавият ривожланишининг умумтамаддуний (цивилизацион) тараккӣёт даражасига боғлиқлик қонуни.

Маънавият ривожланишининг ижтимоий онг ва ижтимоий муносабатлар ривожланиш даражаси билан боғлиқлик қонуни.

Маънавиятнинг ривожланиш қонунларининг бир-биридан ажралган ҳолда мавжуд бўлмаслиги ва алоҳида фаолият кўрсатмаслиги. Уларнинг

яхлит жараён – жамият ва инсон маънавияти ривожланишининг турли жихатларини, умумий механизмини (конуниятини) ифодалаши.

18-мавзу: Маънавият категориялари

Маънавиятшуносликнинг алоҳида мустақил фан сифатида ўзининг асосий тушунчаларига, категорияларига, тамойилларига, конунлари ва мезонларига эга эканлиги. Маънавиятшунослик фанида биринчи галда қўлланиладиган тушунчалар. Маънавиятнинг асосий категориялари: ўзликни англаш ва намоён этиш, эркинлик, масъулият, толерантлик, кадрият ва хк.

Маънавиятшунослик фани категориялари ва асосий тушунчалари илмий билиш тизимида ўзининг алоҳида ўрнига эга бўлиши билан бир каторда бошқа ижтимоий-гуманитар фанлар тушунчалари билан узвий боғликлigi. Улар билан ягона онтологик, гносеологик, методологик, мантикий ва аксиологикбус-бутунликни ташкил қилиши.

19-мавзу:

Жаҳон халклари турмуш шароити ва менталитетининг ранг-бараанглиги. Халкларнинг яшаш шароити кенг маънода уларнинг урф-одатлари, ирим-сиримлари, сифинишлари, қўркувлари, хурсандчилиги - психологияси, ўзлигини англаши, менталитети, дунёкараши ва кадриятлар тизимига таъсири кўрсатиши.

Маънавий-маданий тараккиётнинг зиддиятли кечиши. Умумбашарий маънавий тараккиётнинг узлуксиз давом этиши, тўхтаб қолмаслиги, бир минтақадан иккинчи минтақага қўчиши. Индустрисал ва постиндустриал жамият маънавияти. Индустрисал жамият, унинг зиддиятли маънавияти. Постиндустриал гарб жамияти, унда каршимаданият ва аксилмаданиятнинг вужудга келиши.

Жаҳон халклари маънавиятининг ранг-бараанг, лекин бир бутун тизим эканлиги. Жаҳон халклари маънавиятининг глобаллашув таъсирида ҳозирги аҳволи, узлуксиз ривожланишидаги зиддиятлар.

20-мавзу: Ўзбек халқи маънавияти ривожланишини тарихий босқичларга ажратиш мезонлари

Ўзбек халқининг маънавияти унинг тарихан босиб ўтган иқтисодий, ижтимоий, сиёсий, маданий ривожланиш йўлига, имон-эътиқодига, дунёкарашига, иродасига, жамиятда қарор топган муҳитга мос равища ривожланиб келганлиги.

Тарихий босқичларга ажратиш мезонларининг нисбийлиги. Маънавият ривожи учун тарихийлик ва мантикийлик, анъанавийлик ва замонавийлик, барқарорлик ва ўзгарувчанлик хослиги. Индустрлашгача бўлган жамият маънавиятида диннинг етакчилиги. Миллат, миллийлик ва миллий маънавият тушунчалари. Халқимиз маънавияти тарихий босқичлари ва хусусиятлари.

21-мавзу: Миллий маъниавиятимизнииг архаик ва илк зардустийлик даври (Энг қадимги даврдан - милодий IV асрғача)

Энг қадимги (архаик) давр маъниавияти, унинг ўзига хослиги. Бу боскич маъниавияти ҳакида тасаввурларимизнинг унчалик чукур ва яхлит эмаслиги. Умумтурк асотирлари.

Илк зардустийлик. “Авесто”нинг энг қадимги кисми “Хата”лар асотирлари. Зардустийликнинг асл ватани ҳақидаги масала түгрисида хилма-хил фикрларнинг мавжудлиги. “Авесто”га қайта тартиб берилиши. “Авесто” мундарижаси.

Маъниавиятимиз илк боскичи охирларидаги тадрижи. Зардустийлик негизида вужудга келган Марказий Осиё тамаддуни.

22-мавзу: Исломгача бўлган диний-мафкуравий плюрализм боскичи (Милодгача IV аср бошларидан - милодий VIII асрғача)

Исломгача бўлган диний-мафкуравий плюрализм боскичининг Искандар Зулкарнайн истильосидан араблар истильосига кадар (милодий VIII аср боши), тахминан минг йилдан сал кўпроқ давом этганлиги.

Искандарнинг маданиятлар ривожига кўшган хиссаси. Мазкур боскичда Марказий Осиёда жуда ранг- бараг маданият, бой шаҳарлар, юксак маъниавиятнинг ривожланганлиги.

Бизнинг минтақамиз буддавийликнинг энг илфор ва эстетикашган шаклларидан бирининг маркази бўлганлиги. Монийликнинг ўзига Турон тупрофида нисбатан кенгрок ижтимоий таянч топганлиги. Турли динларга, этник гурухларга мансублик ўрта осиёликларни ўзаро тил топишига, бир-бирига нисбатан бағрикенглик килишга унданганлиги. Марказий Осиё – Шарқ ва Farb маъниавиятини пайвандлаган минтақа.

23-мавзу: Ислом тамаддунининг Ўрта Осиёда таркалиши ва гуллабяшинаши (VIII-XIII аср бошлари)

Мовароуннарда ислом узил-кесил VIII аср бошида карор топганлиги. Ислом тамаддунининг равнақ топишига аждодларимизнинг кўшган муносиб хиссалари.

И мом ал-Бухорий тўплаган ҳадисларнинг “Ал-Жомеъ ас-саҳиҳ” ёки “Саҳиҳи Бухорий” деб аталиши, ушбу ҳадисларнинг дунё мусулмонларининг 90 фоизи учун Куръондан кейинги энг мўътабар ва асосий манба хисобланиши. Ал-Бухорий, Ат-Термизий, Ан-Насойи ҳадислари тўпламлари.

Калом илми. Унинг диний-назарий масалаларни ақлга, мантиқка асосланиб таҳлил қилиши. Калом илмини ривожлантиришга муносиб хисса кўшган аждодларимиз: Абу Мансур ал-Мотуридий ас-Самарқандий ва унинг издошлари: Абул Муъин Насафий, Нажмиддин ан Насафий таълимотлари. Фикҳ (ислом ҳуқуқи) илми. Уни ривожлантиришга катта хизмат қилган аждодларимиз. Тасаввуф. Унда аждодларимизнинг даҳо заковати намоён бўлиши.

Марказий Осиёда дунёвий илм-фан юксалиши. Мухаммад ал-

Хоразмий, Ахмад ал-Фаргоний, Абу Наср Форобий, Абу Райхон Беруний, Абу Али ибн Сино, ар-Розий, Ибн Ирок, Чагминий, Исмоил Журжоний, Махмуд аз-Замахшарий, Махмуд Кошгарий, Наршахий, Байхакий, Насафий, Азизиддин Насафий, Абу Мансур ас-Саолибий, Рашидуддин Ватвот каби мутафаккирларнинг дунёвий илм-фанинг ривожидаги ўрни.

24-мавзу: Амир Темур ва темурийлар даврида миллий маънавиятимизнинг қайта уйғониши ва юксалиши (XIII аср охирги чораги - XVI аср бошлари)

Мўгулларнинг юртимизда таҳминан бир ярим аср давом этган истильосидан сўнг XIII асрнинг 70-йилларидан маданий-маънавий ҳаёт яна аста-секин жонлана бошланганлиги. Бу даврда ижод килган мутафаккирлар.

Мўгул истильоси иқтисодиётимиз ва маданиятимизни вайрон этиб, маънавиятимизни инкирозга учратса-да, унинг дунёкарош ва эътиқод асосларини ўзgartира олмаганлиги. Мамлакатимиз, маданиятимиз ва маънавиятимиз тарихининг энг кудратли, сифат жихатдан янги даври Темур ва темурийлар хукмронлигига тўғри келиши. Мўгуллардан ҳокимият Темурга ва темурийларга ўтгандан сўнг маънавий ҳаётда янгитдан ҳақиқий уйғониш даври бошланганлиги.

Темур давридаги алломалар. Темур фаолиятининг бош гояси ва амалий шиори бўлган – “Куч – адолатда” деган ҳикматининг умумиссоний аҳамиятга эгалиги. Темурнинг давлат ишларининг 90 фоизи кенгашу машварат, факат 10 фоизи куч, килич (маъмурий йўл) орқали хал килиниши лозим, деган тамойили.

Темурийлар даври: унинг зиддиятли юксалиши. Бу даврда фан, маданият, адабиёт ва санъатнинг ривожланиши. Мирзо Улугбек, Фиёсиддин Коший, Али Кушчи илмий фаолияти Темурийлар даврида меъморчилик ва миниатюра санъати.

25-мавзу: Анъанавий жамиятнинг тўлиқ карор топиши ва маънавиятимизнинг таназзул босқичи (XVI аср иккинчи ярми - XIX аср биринчи ярми)

Ислом мамлакатлари, жумладан, бизнинг юртимиз қўлга киритган ютукларни саклаб қолмаганлиги сабаблари.

Жаҳонда маданият ва маънавият соҳасида етакчилик килган, буюк даҳоларни тарбиялаган халқнинг колоқлик ва жаҳолат боткогига ботиб қолганлиги.

Анъанавий жамият тушунчаси. Маънавиятимизнинг турғунлик ҳола тига тушиб колгани анъанавий жамиятнинг карор топишига бориб тақалиши.

Анъанавий жамият ва миллий иродада сусайиши. Анъанавий жамиятнинг моддий, сиёсий ва маънавий асосларини ташкил этган тушунча ва туйғулар.

26-мавзу: Мустамлакачилик ва миллий маданиятимиз ривожидаги янги уйгониш даври боскичи (XIX аср иккинчи ярми - XX аср 20-йиллари) Совет даври маънавияти (XX аср 30-80-йиллари)

Мустамлакачиликнинг икки даври, бу даврларнинг ўзаро ўхшаш ва кескин фарқ қиласиган томонлари.

XIX аср ўрталаридан Россия империяси Ўрта Осиёни забт этиб, уни ўз мустамлакасига айлантиришга киришганлиги. XIX аср давомида ислом мамлакатларининг деярли барчаси, Усмонли Турк империясидан ташкари, Фарб мамлакатларининг мустамлакаси ёки яриммустамлакасига айланиши.

Туркистанда жадидчилик, маърифатпарварлик ҳаракатининг юзага келиши ва ёилиши. И.Гаспрали ғоялари, уларнинг Бехбудий, Мунавваркори, Авлоний, Фитрат каби кўплаб зиёлилар томонидан кўллаб-куватланиши.

Совет давлати сиёсати ва миллий маънавиятимиз ривожи. Совет тузумининг маънавиятимизга таъсири.

Собиқ тоталитар тузум даврида маданий меросга муносабат мезонлари. Маданий меросга илмий ёндашишнинг универсал мезонлари.

Мустқиллик даври маънавияти шаклланиши ва ривожланиши. Мустқиллик йилларидағи маънавий-маърифий соҳалардаги ислоҳотлар.

27-мавзу: Мустқиллик даври маънавияти (сентябрь 1991 йил)

Мустқиллик учун бевосита курашининг (1989-1991) ўз тилига давлат тили мақоми беришдан бошланиши. Бу йилларда миллий ўзликни англашнинг янги сифат босқичига кўтарилиши.

Миллий тикланиш, жумладан, маънавий тикланиш, мустқилликни мустаҳкамлашга киришиш. Коммунистик мағкуранинг доктрина, тоталитаристик мезонларидан, принциплари ва ғояларидан воз кечилиши. Мағкуравий плюрализмнинг конститусияда мустаҳкамланиши.

Маданий меросга муносабатнинг ўзгариши. Маданий меросга муносабатларининг универсал ва хусусий мезонлари.

Миллий тикланишдан миллий ривожланишга ўтиш ва маънавий ислоҳотларнинг чукурлаштирилиши. Ислоҳотлар назарияси, маънавий ривожланиши ва миллий ғоя концепцияларининг ижодий бойитилиши.

28-мавзу: Маънавиятга илмий ёндашув ва тамоийиллар моҳияти

Маънавиятга ёндашувлар: дунёвий ва диний нуктаи назардан ёндашиш. Маънавиятга илмий ёндашув, унинг шартлари.

Маънавият доимий ривожланувчи, жонли жараён бўлгани учун унга диалектик, синергетик (ночизикли) ёндашиш зарурлиги.

Маънавиятга гуманизм (инсонпарварлик) ва демократия ёки уларнинг муқобиллари – авторитаризм ва тоталитаризм ғояларига таянадиган муносабатлар.

XX асрнинг иккинчи ярмидан технократик карашларнинг ривожланиши. Технократия, технократик карашлар.

Прагматизм. Маънавиятга прагматик ёндашув. Синергетика. Маънавиятга синергетик ёндашув. Инсон ва жамиятга, маънавиятга экзистенсиалистик ёндашишлар. Маънавиятни ўрганишга бошка ёндашувларнинг ҳам мавжудлиги.

29-мавзу: Маънавиятнинг фалсафий-онтологик мазмуни

Маънавиятнинг фалсафий-онтологик мазмуни. Маънавий жараён, маънавий борлик. Борлик тушунчасининг моҳияти. Маънавий борликнинг ижтимоий ҳодисалиги, ёки ижтимоий ҳодиса эканлик маънавиятнинг фалсафий – онтологик мазмунини ташкил этиши.

Маънавиятнинг универсал тамойиллари. Маънавиятнинг парадигмал хусусиятлари. Маънавиятнинг жамият хаётига, ижтимоий борликка таъсир кўрсатиши. Маънавият ва жамият ривожланиши.

Маънавиятшуносликнинг методологик моҳияти

Жамият юксалиши маънавият юксалишига, маънавият юксалиши жамият юксалишига, ҳар икки жараён эса инсон юксалишига олиб келиши.

30-мавзу: Маънавиятнинг гносеологик асослари

Маънавиятнинг ривожланиши бевосита жамият томонидан олам, табиат, ижтимоий борлик, инсон, уларнинг турли-туман ўзаро алокаларини билиш, орттирган, ўзлаштирган билимларга таяниб жамият хаётини, мухитини, одамларнинг яратувчилик салоҳиятини юксалтириш билан боғлиқлиги.

Билиш жараёни ва маънавиятнинг гносеологик асослари. Маънавиятнинг билиш жараёни билан боғлиқлиги. Тафаккур. Билишнинг тафаккур билан боғлиқлиги. Тафаккур шакллари. Тафаккур эркинлиги, унинг демократик ва эркин жамият куриш ҳамда маънавиятни юксалтиришда туттган ўрни. Тоталитар тафаккурнинг салбий оқибатлари.

Маънавият мазмуни, илғор ғояларга йўғрилиши жамиятда вужудга келган мухитга ва тафаккур тарзига бевосита боғлиқлиги.

31-мавзу: Маънавиятнинг праксиологик мазмуни

Праксиологиянинг мазмун ва моҳияти. Маънавият жамият ва инсон хаётининг барча соҳаларига у ёки бу даражада амалий таъсир кўрсатиши туфайли праксиологик мазмун касб этиши. Маънавиятнинг праксиологик мазмуни – инсонни, жамиятни ва ўз-ўзини ривожлантиришга сафарбар этиши (тарбия орқали).

Маънавиятнинг праксиологик мазмуни мақсад, усул ва восита танлашда ҳам намоён бўлиши. Маънавият ва амалиёт муносабатлари.

Маънавият доирасида миллий гоя ва мағкуранинг асосий праксиологик вазифаси. Маънавиятнинг жамият тараққиётига инсон камолоти, таълим-тарбия ҳамда ижтимоий идеология орқали таъсир кўрсатиши.

32-мавзу: Маънавиятнинг аксиологик тамойиллари

Аксиология, маънавиятнинг аксиология мазмуни. Қадриятлар, уларнинг мазмун ва моҳияти. Қадриятларнинг шакллари ва турлари.

Маънавиятга аксиологик ёндашув. Аксиологик ёндашувнинг баъзан мантиқий-гносеологик ёндашувга нисбатан устунлик қилиши.

Илмий ғоя ва қашфиётларнинг қадрият эканлиги. Қадриятлар масаласининг зиддиятлилиги ва мураккаблиги. Қадриятлардаги объективлик ва субъективлик диалектикаси.

Миллий ва умуминсоний қадриятлар. Асл миллийлик умуминсонийликнинг мавжудлик шакли эканлиги. Маънавият тузилмаларида миллийлик ва умуминсонийлик нисбати. Қадриятлар маънавий юксалиш асоси эканлиги.

33-мавзу: Ижтимоий онг шакллари ва маънавият

Ижтимоий ва маънавий онг. Маънавий онгнинг тизим сифатида ижтимоий онгнинг шаклларига мос келиши. Ижтимоий онг шакллари. Ижтимоий онгнинг – маънавий онгга нисбатан кенглиги.

Жамиятнинг фалсафий ва сиёсий онги мамлакат ривожланишида тарихий бурилиш, тарихий янгиланиш юз берәётганда унинг ҳаётига, шу жумладан, маънавий ҳаётига ҳал килувчи таъсир кўрсатиши мумкинлиги.

Ижтимоий онг шаклларининг маънавиятга таъсир йўналишлари. Маънавиятнинг турли тарихий ривожланиш босқичларида ўша давр тақозо этган етакчи ғоялар, тамойиллар, ҳатто, баъзи масалалар яхлит онг шаклининг мавжуд бўлиши.

Маънавиятнинг ижтимоий онг шакллари ривожланиши учун умумий асос ролини ўташи.

34-мавзу: Илм фан ва маънавият

Илм-фан ижтимоий онг шакли сифатида маънавиятнинг муҳим таркибий қисми эканлиги. Фаннинг жамият ҳаётининг барча соҳаларига - иктисадиётга, маънавиятга, ижтимоий-сиёсий соҳага бирдай баракали таъсир кўрсатиши.

Маънавиятнинг илмийлик мақоми ва мезонлари. Илмийлик мезонлари.

Дунёкараш, унинг илмий ва ноилмий кўринишлари. Илмий муаммо. Эклектик дунёкараш. Иррационал дунёкараш.

Ёшлардаги илмий дунёкарашни, ҳаётга оқилона муносабатни шакллантириш –таълим-тарбиянинг муҳим вазифаларидан бири эканлиги.

Маънавий жараёнларнинг илм-фан тараққиётига таъсир кўрсатиши. Мустқиллик йилларида мамлакатимизда маънавиятнинг илм-фан ривожланишига ижобий таъсири.

35-мавзу: Ижтимоий фанлар ва маънавият

Ижтимоий фанлар тузилмаси. Ижтимоий фанлар ва маънавият нисбати. Ижтимоий фанларнинг жамиятни ўрганувчи фанлар сифатида

табиий фанларга нисбатан сиёсат билан күпрок боғланғанлыги.

Хар кандай фан, жумладан, ижтимоий фанларнинг холис, объектив ва хаққоний билимга интилиши.

Ижтимоий фанларнинг сиёсатта боғликлigi улар ва давлат ўртасида турли муносабатларни юзага келтириши. Ижтимоий фанларнинг иқтисодий негизлари. Ижтимоий фанларнинг маънавий негизлари.

Барча фанлар ижтимоий онгнинг ягона, муштарак илмий шаклини, тизимини ташкил этиши.

36-мавзу: Маънавият тизимида диннинг ўрни

Дин ва маънавият. Дин – маънавиятнинг концептуал негизи. Дунёкаш тизимида фалсафа ва дин нисбати.

Динда зоҳирий ва ботиний жиҳатларнинг мавжудлиги. Диннинг функциялари ва вазифалари. Фан ва дин муносабатлари. Фан ва дин ижтимоий онгнинг турли шакллари сифатида факат жамиятга хос ҳодисалар эканлиги. Уларни қарама-карши кўйиш ҳам, бирлаштиришга уриниш ҳам самарасиз эканлиги.

Дин ва нафосат. Қадимги ва антик даврларда мифология, ўрта асрларда эса асосан дин ҳукмрон мағкура сифатида адабиёт ва санъатнинг гоявий мазмунини белгилаганлиги.

Диннинг маънавиятга зиддиятли таъсири. Динга хос ички зиддиятлар жамият ҳаётида кескин ўзгаришлар юз берганда аникрок кўриниши.

Диний экстремизмга қарши кураш зарурияти.

37-мавзу: Маънавият ва ахлок

Ахлок тушунчаси. Ахлок – маънавиятнинг бирламчи негизларидан эканлиги. Маънавиятнинг ахлокдан бошланиб, ахлокда мужассамлашиши. Ахлоқий тушунчалар ва категорияларнинг мазмун-моҳияти.

Ахлоқнинг ҳаётнинг барча соҳаларида оиласда, маҳаллада, меҳнатда, ишлаб чиқаришда, шахслараро, гурухлараро, миллатлараро ва хк. алоқаларда одамларнинг ўзаро муносабати ва қарашларини тартибга солиши.

Оддий (элементар) ахлоқий тушунчалар. Ахлоқий мейрларнинг ундовчи (рагбатлантирувчи) ва чекловчи (такикловчи) вазифалари.

Виждон ахлоқ илми – этиканинг энг зиддиятли категорияларидан бири сифатида. Виждон тўғрисидаги қарашлар.

Жамият юксалиши жараённада турли ахлоқий (этик) таълимотлар ва тизимларнинг вужудга келганлиги. Ахлоқнинг инсон ва жамият фаолиятининг барча кўринишлари ва йўналишларига таъсир кўрсатиши.

38-мавзу: Маънавият ва нафосат

Нафосат тушунчаси, унинг мазмун ва моҳияти. Нафосатнинг ахлок каби маънавиятнинг бирламчи асослардан эканлиги. Эстетик мейрлар. Эстетик онг, унинг қуи ва юқори даражаси. Эстетик туйғу, кечинмалар,

завқ-шавқ, эстетик лаззат, теран қониқиши, дид. Эстетик тафаккур: эстетик тушунчалар, ғоялар, категориялар, мұлоҳазалар, тизимлаштирилған карашлар, назариялар, таълимотлар, эстетик идеал. Эстетик категориялар: гузаллик ва хүнүклик (сулувлик ва таскаралиқ), фожеавийлик ва комедиявийлик, юксаклық ва тубанлик.

Санъат – одамларнинг воқеликка эстетик мұносабатини маҳсус ифодалайдыган соҳа сифатида. Санъат турлари. Бадий тафаккур хусусиятларининг ҳар бир санъат турида ўзгача намоён бўлиши. Адабиёт ва санъат олдиғаги ижтимоий вазифалар. Адабиёт ва санъат ривожланиши, янги жанрлар ва бадий усулларнинг вужудга келиши жамиятнинг эстетик онги билан бевосита боғлиқ эканлиги.

39-мавзу: Маънавият ва адабиёт

Адабиёт. Маънавиятнинг яхлит тизим сифатида шаклланишида адабиёт омили. Мифология. Адабиёт (бу ерда ҳалқ оғзаки ижоди, фольклор) мифологиянинг воқелашибган, юзага чиққан шакли эканлиги.

Адабиёт - сўз санъати. Унинг сўз воситасида ўз бадий образларини яратиши. Адабиётнинг образлар ёрдамида воқеликни бадий аниқ акс эттириши ва қайта яратиши.

Бадий асар воқеликнинг айнан нусхаси эмас, балки қайта яратилған модели эканлиги. Адабий асар, унинг воқеликни акс эттиришига кўра шакллари. Ижтимоий идеалларни акс эттирувчи асарлар.

Адабиёт турлари: эпик тур, лирик тур ва драматургия.

Шахс ва милят маънавиятини шакллантиришда ижтимоий онгнинг бошқа шаклларига нисбатан адабиётнинг кучлироқ ва кенгрок имкониятга эга эканлиги. Жамият маънавий ҳәёти, инсон онги, тафаккури, ижодий фантазияси, ахлоқий ва эстетик карашлари, умуман, маънавияти шаклланишида адабиётнинг етакчилик роли.

40-мавзу: Маънавият ва сиёсат

Сиёсий маданиятни юксалтириш – Ўзбекистонда демократик ислоҳотларни янада чукурлашибтириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантиришнинг муҳим шартларидан бири эканлиги. Сиёсат ва хукук.

Маънавият ва сиёсат, маънавият ва сиёсат соҳалари ўртасидаги алоказдорлик. Демократик жамиятда давлат ҳокимиятининг манбаи шу давлатда яшовчи ҳалқ, балогатга етган, сайлаш ва сайданиши хукуқига эга, ақлан соғлом фуқаролар хисобланиши.

Сиёсат тузилмаси (структураси).

Ижтимоий-сиёсий фаоллик масаласи ҳозирги замон жамиятининг энг мураккаб, зиддиятли масалаларидан бири эканлиги.

Сиёсий мухолифат, унинг турлари. Сиёсий арбоб, унинг маънавий қиёфаси.

Тараққиётнинг буғунги босқичида давлат сиёсатининг инсонпарварлик, ҳалқпарварлик мазмунини янада кучайтириш зарурияти.

41-мавзу: Маънавият ва ҳуқук

Ҳуқук тушунчаси демократик давлатда ҳуқук халқ иродасини ифодалаши, эркинлик ва мажбурият чегараларини белгиллаши. Ижтимоий онг тизимида ҳуқуқий онг ўрни.

Давлатнинг барча соҳада тегишли қонунлар, меёrlар, коидалар, қарорлар, йўрикномалар ва бошқа хужожатларга таяниб иш тутиши.

Қонун ва қонуности актлари. Қонунларда ҳуқук ўз аксини топганлиги. Қонун ҳуқуқнинг аник меёrlар, коидалар, жавобгарликлар мажмуи сифатида тизимили ифодаланиши эканлиги. Давлат фаолияти – сиёsatнинг ҳуқуқсиз мавжуд бўла олмаслиги.

Адолатли, инсонпарвар қонунлар яратишнинг маънавий мезонлари. Қонун инсонпарвар ва адолатли ҳисобланиши учун унинг бир неча талабларга жавоб бериши лозимлиги. Ҳуқук турлари: а) қонунга таянувчи ҳуқуқ; б) претседентлик (намунага асосланган) ҳуқуқи; в) талқиний ҳуқуқ.

Демократиянинг ривожланиши ҳуқуқий давлат вужудга келишининг муҳим шарти ва воситаси эканлиги. Ҳуқуқни муҳофаза килувчи идоралар ходимлари маънавий қиёфасига кўйиладига талаблар.

42-мавзу: Маънавият ва мафкура

Мафкура, унинг назарий онгнинг тизимлаштирилган қисми эканлиги. Ижтимоий мафкура. Тор мазмундаги ва кенг мазмундаги мафкура.

Мафкурунинг муайян ижтимоий гурухларнинг (табақаларнинг, синфларнинг ва хк.) манфаатларини ифодалайдиган, химоя киладиган фоялар, шиорлар, фикрлар, қарашлар, назариялар, идеаллар тизими эканлиги. Сиёсий мафкура, унда синфий-табақавий манфаатлар ҳамда умуммиллий, умуминсоний манфаатларнинг акс этиши. Ўзбекистонда давлат мафкураси ўрнатиласлиги.

Давлат мақомининг уч асосий мезонга, тамойилга таяниши: 1) умумийлик (ҳамма учун бирдайлик); 2) мажбурийлик; 3) қонун билан мустахкамланганлик. Мазкур уч мезондан бирортаси бўлмаса, давлат мақомининг вужудга келмаслиги.

Мафкура тизимлашган назарий онг сифатида маънавий онгнинг муҳим таркибий қисмини ташкил қилиши. Мафкурунинг миллий маънавият билан диалектик алоқадорлиги.

43-мавзу: Маънавият ва миллий ғоя

Инсоният қўлга киритган барча моддий ва маънавий ютуклар негизида муайян кашфиёт, муайян фоялар ётиши. Ғоялар мафкуравий омиллар эканлиги. Миллий ғоя тушунчаси мазмун – моҳияти.

Миллий ғоянинг ижтимоий тараққиётда тутган ўрни ва аҳамияти. Ўзбекистоннинг миллий ғояси – озод ва обод Ватандан эркин ва фаровон ҳаёт барпо этиш. Унинг этник мазмунга эга эмаслиги. Ўзбекистондаги 130 дан ортиқ миллати ва злат вакилларининг муштарак, бус-бутун

Ўзбекистон халқини ташкил этиши. Миллий ғоя уларнинг барчасига бирдай тааллуқли эканлиги. Миллий ғоя ифодалаган олий мақсадга босқичма-босқич эришилиши. 2030 йилда Ўзбекистонни ривожланган 50 мамлакат қаторига киритиш – оралик босқич вазифаси. Миллий ғоя ва маънавият ўртасида диалектик бирликнинг мавжудлиги.

Миллий ғоя маънавиятнинг моҳияти мазмуни, ядроси сифатида маънавиятнинг бошқа таркибий қисмларини – ахлоқни, нафосатни, ҳукукни, илм-фанни, адабиёт ва санъатни, дунёвий ва диний эътиқодни, Ўзбекистонда яшовчи бошқа халқларнинг маънавий ҳаётини ўз атрофида бирлаштириши. Миллий ғоя ва маънавият ўртасидаги уйғунлик.

44-мавзу: Экологик маданият ва маънавият

Экология атамасининг моҳияти. Инсон ва табиатнинг ўзаро алоқаларининг юзага келиш тарихи. Илк экологик ғоялар, қарашлар ҳамда илк экологик маданиятнинг шаклланиши.

Экологик муаммоларни англаш, инсониятнинг келажакда яшаб қолиши табиат ресурсларидан тежамли ва оқилона фойдаланиш, табиатни экологик ҳалокатлардан асраш билан боғлиқлиги.

Экологик вазият жуда кескинлашиб келаётган бир шароитда экологик муаммолар кескинлигини юмшатиш ва табиат ресурсларини авайлаш билан боғлиқ вазифалар. Экологик инқирозга сабаб бўлаётган омиллар. Атроф-муҳит соғлиги, химояси учун маъсулият, жавобгарлик сезиш – инсон маънавий киёфасининг кирраларидан бирига айланиши зарурлиги.

Экологик муаммолар камайиши, ёки аксинча, уларнинг кўпайиши, экологик танглик ва инқирозлар вужудга келишининг маънавиятга таъсири. Экологик маданият инсонпарварлик, раҳм-шафқат, маъсулият ва оқилоналий ӯсишининг кўрсаткичи сифатида. Экологик маданиятни юксалтиришнинг маънавий омиллари. Экологик маданиятни шакллантириши муаммолари.

45-мавзу: Глобаллашув ва маънавият

Глобаллашув замонавий тараққиётнинг бош тенденцияси эканлиги. Глобаллашувнинг замонавий жамият ҳаётига, тараққиётига зиддиятли, қарама-қарши таъсири. Геосиёсий рақобатнинг кучайиши оқибатида турли таҳдидларнинг, жумладан маънавий таҳдидларнинг кўпайиши.

Халқаро интернет тармоғининг пайдо бўлиши. Интернет тизимининг маънавиятга таъсир кўрсатиш имкониятлари. Интернет ва ахборот технологияларининг инсон маънавиятига таъсири.

Глобалистлар ва антиглобалистлар. Глобаллашув шароитида таълим-тарбия, биринчи галда, манавий тарбия мазмунини, усул ва воситаларини, замон талабларидан келиб чиқсан ҳолда такомиллаштириш зарурияти.

Глобаллашувнинг миллий ўзига хосликка, миллий маданиятларга, тилларга солаётган ҳавфи, инсон ахлоқи, маънавияти ва қадриятларга

таъсири.

46-мавзу: Маънавий хаётда ахборотлашув ва модернизация жараёнлари

Қадимги цивилизациялар. Улардан қолган ёдгорликларда аждодларимизнинг оламни қандай идрок ва тасаввур этиши, тушуниши, уни ўраб турган табиатга, ижтимоий мухитга, одамларга муносабати тўғрисидаги ахборот мужассамланганлиги.

Қоғознинг каşф этилиши ва китобот санъатининг вужудга келиши. Илмий билимларнинг тўпланиши, мужассамланиши, ўзлаштирилиши натижасида илм-фаннинг тез ривожланиши, унинг янги тармоқлари ва йўналишларининг вужудга келиши туфайли ижтимоий тараккиёт ва ахборот таъсирининг йилдан-йилга кучая бошлаганлиги. Ёзув машинкаси, телетайп ва компьютерларнинг ихтиро қилиниши. Илмий билимлар ва фанни ахборотлаштириш.

Замонавий фан ижтимоий ҳодиса сифатида нафақат олам, воқелик хақида объектив, илмий билимлар тўплаш ва улардан амалиётда фойдаланиш воситаси эканлиги. Ёшларни ахборот бандилигига тушиб колишининг олдини олиш йўллари ва имкониятлари.

47-мавзу: Ўзбекистонда маънавиятни илмий ўрганиш ва ривожлантириш босқичлари

Ўзбекистонда мустақиллик йилларида маънавиятни илмий ўрганиш ва ривожлантириш босқичлари. Ҳар бир мамлакатнинг баркарор ривожланиши, айниқса, мустақилликка эришган ёш давлатларнинг ижтимоий-сиёсий баркарорлиги моддий-иктисодий, ташкилий, ҳарбий-сиёсий, дипломатик ва бошқа айрим ижтимоий омиллардан ташқари маънавий омилга ҳам боғлик эканлиги.

1997 йилда Кадрлар тайёрлаш миллий дастури, 2004-2009 йилларга мўлжалланган “Мактаб таълимини ривожлантиришнинг давлат умуммиллий дастури” қабул қилиниши.

Маънавиятни ўрганиш ва ривожлантиришда, маънавият методологиясини асослаш ва чукурлаштиришда мамлакатимизнинг биринчи Президенти Ислом Каримовнинг “Юксак маънавият - енгилмас куч” асаридаги илгари сурилган foя ва қарашларнинг аҳамияти.

Юртимиизда маънавиятни илмий ўрганиш ва ривожлантиришнинг янги иккинчи босқичи. Ўзбекистонни 2017-2021 йилларда ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси. Ислоҳотларнинг баъзи йўналишлари ва соҳаларига жиддий ўзгаришлар киритилганлиги. Маънавий ислоҳотлар ва таълим-тарбиянинг инсон манбаатлари ва жамият тараққиёти билан янада мустахкамрок боғланганлиги. Маънавиятни илмий ўрганиш ва ривожлантиришда давлат раҳбарининг ўрни.

48-мавзу: Миллий маънавият ривожланиши концепцияси: назария ва амалиёт

Мустақилликнинг дастлабки йилларида мамлакатимизда маънавиятни ривожлантириш концепциясининг яратилиш: мавжуд шароитлар ва муаммолар. Мамлакат, миллатнинг келажаги соглом ва баркамол авлодга боғликлиги. Баркамол авлод тушунчаси. Мамлакатимизда баркамол авлод тарбиясига қаратилган ислоҳотлар. Маънавият ва миллий истиқтол мафкураси концепциясини яратища Ўзбекистоннинг биринчи Президентимиз И.А. Каримовнинг тарихий хизматлари. Унинг “Юксак маънавият – енгилмас куч” асарининг аҳамияти.

Миллий маънавият ривожланиш концепциясини назарий ва амалий жиҳатдан бойитишнинг янги босқичи. Ўзбекистон Республикасининг “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги Конуни. Президент Шавкат Мирзиёевнинг миллий маънавиятимизни ривожлантириш бўйича сайҳаракатлари ва амалий ташабbusлари.

49-мавзу: Жаҳон илм-фанида маънавият масалалари

Хозирги замон жаҳон илми-фанида ва ижтимоий-сиёсий харакатларида маънавиятнинг баъзи соҳалари ва ижтимоий шаклларига эътибор кучайиб, баъзиларига сусайиб бораётганлиги. Анъанавий ахлоқий, сиёсий, хуқуқий, диний, экологик қарашларнинг XX аср ИИ ярмида сезиларли ўзгарганлиги.

Жаҳон илм-фанида маънавиятнинг турли жиҳатлари, маънавий ҳаёт ҳар хил илмий ва эътиқодий позициялардан ўрганилаётганлиги.

Маънавиятшунослик фани такомилида фалсафанинг ўрни. XX асрда социологиянинг жадал ривожи, унинг жамият маънавий ҳаётига таъсири

Жаҳон фанида жамият келажаги ҳақида айрим башоратлар. Футурологиянинг алоҳида фанга айланмаганлиги. Жамият ва маънавият келажаги ҳақида тўлиқ аниқ башорат қилиш қийинлиги. Бунда ноцизикли ёндашув зарурлиги.

50-мавзу: Эркин инсон шахсини юксалтириш - маънавий тарбиянинг максади

Тарбия маънавий ҳаётнинг асосий йўналишларидан бири сифатида. Маънавий тарбия. Маънавий тарбия билан бевосита ва билвосита шугулланувчи жамият институтлари. Маънавий тарбиянинг илмий-методологик масалалари.

Тарбия – маънавият праксиологияси. Жамиятнинг инсонга қўядиган талаблари. Тарбиянинг вазифалари. Таълим-тарбиянинг узвийлиги ва фарқли жиҳатлари. Комил инсон тўғрисидаги ранг-баранг ва зиддиятли замонавий тасаввурлар. Ўз – ўзини тарбиялаш, такомиллашишга интилиш – маънавиятнинг шахс фаолиятида намоён бўлиш шакли эканлиги.

Маънавий тарбия йўналишлари, ташкилий ва услубий шакллари. Маънавий тарбияда миллий ва умуминсоний қадриятларни уйғулаштириш зарурлиги.

51-мавзу: Мехнат тарбияси – маънавий тарбиянинг негизи

Тарбия таркибида яна бир бирламчи асос, негиз мавжудлиги. Мехнат тарбияси тушунчасининг мазмун моҳияти. Жисмоний ва ақлий меҳнат.

Болани ҳалол, гуурорли, ор-номусли киши қилиб вояга етказиш учун уни меҳнатсевар, ўз касбини яхши биладиган этиб тарбиялаш лозимлиги.

Меҳнатнинг моҳияти. Меҳнат инсон онги, тафаккури ривожланишининг энг кудратли омили эканлиги. Эзгулик, адолат, виждан, ҳалоллик, инсонпарварлик, гўзаллик каби маънавиятнинг тамал тошини ташкил этувчи қадриятларнинг меҳнат билан боғлиқлиги.

Меҳнат тарбияси билан боғлиқ муаммолар.

52-мавзу: Ахлоқий тарбия

Одоб, ахлоқ, маънавият. Ахлоқий тарбия тушунчасининг моҳияти.

Ахлоқий тарбиянинг асосий мақсади ва вазифалари.

Ахлоқий тарбия, аввало, ахлоқий туйгуларни шакллантиришдан бошланиши. “Туйғу” тушунчаси талқини.

Ахлоқ инсонда яратувчиликни, меҳнатсеварликни, шахсий ва жамоавий манфаатларни тарбияловчи омил эканлиги. Ёшларда эркинлик ва масъулият хиссини, ирода ва толерантликни шакллантиришда ахлоқий тарбиянинг ўрни.

Ахлоқий тарбиянинг турли ахлоқизликларга муносабати.

53-мавзу: Эстетик тарбия

Эстетик тарбия – маънавий тарбиянинг мухим шаклларидан бири эканлиги. У инсонда гўзалликка, оламни “гўзаллик қонунлари бўйича” қайта яратишга интилишни тарбиялаши. Эстетик тарбиянинг асосий вазифалари.

Эстетик эҳтиёжлар. Эстетик тарбия тарбиянинг бошқа шакллари билан узвий боғлиқ эканлиги. Эстетик тарбия боскичлари.

Эстетик тафаккурни ва идеални тарбиялаш учун ёшларга биринчи галда эстетик тушунчалар, гоялар, категориялар, карашлар, назариялар, таълимотлар тўғрисида холис илмий билим бериш зарурлиги.

Инсон вояга этиши давомида миллий ва жаҳон адабиёти, санъати мумтоз намуналаридан баҳраманд бўлиб бориши лозимлиги. Китобхонлик маданиятини шакллантириш муаммолари.

54-мавзу: Сиёсий ва хуқуқий тарбия

Сиёсий ва хуқуқий тарбия – маънавий тарбиянинг мухим ўналишлари ва шакллари сифатида. Демократик давлат ва фуқаролик жамиятини барпо этишда сиёсий ва хуқуқий тарбияга бирдай эътибор каратиш зарурлиги.

Сиёсий тарбия мақсад ва вазифаларининг инсон сиёсий фаоллиги ва эркинлигини юксалтириш билан боғлиқлиги. Адолат – хуқуқнинг ва давлат бошқарувининг асосий мезони эканлиги. Хуқуқий тарбиянинг асосий мақсади ва вазифалари. Инсон эркинликлари ва хуқукларини

юзага чиқаришдир.

Ўзбекистонда демократик хукукий давлат, фуқаролик жамиятини ривожлантиришда сиёсий ва хукукий тарбияни мустаҳкамлаш билан боғлиқ вазифалар.

55-мавзу: Илмий дунёкараш ва ҳаётта оқилона муносабатни шакллантириш муаммолари

Дунёкараш тушунчаси. Инсоннинг нарса ва ҳодисаларга муносабати, одамлар билан алоқалари, хулк-автори, келажак режалари, орзу-хаваслари унинг дунёкарашига боғлиқ эканлиги.

Илмий дунёкараш. Фуқароларда илмий дунёкарашни тарбиялаш. Дунёкарашда объективлик ва субъективлик мавжудлиги. Илмий дунёкарашни тарбиялаш барча масалаларда мафкуравий иммунитетни шакллантиришнинг асосий ва ҳал қилувчи омили эканлиги.

Ўзбекистонда маънан етук баркамол авлодни тарбиялашда илмий дунёкарашни шакллантиришнинг аҳамияти.

56-мавзу: Миллий, жамоавий ва шахсий манфаатларни мувозанатга келтириш ва уйғуллаштириш

Манфаатлар тушунчаси. Эҳтиёж ва манфаатлар. Жамият барқарор ва самарали ривожланишининг ижтимоий омиллари. Жамият барқарор ва самарали ривожланишининг ижтимоий омиллари тизимида шахсий, жамоавий-корпоратив, ҳудудий-мintaқавий манфаатлар, давлат манфаатлари ва умуммиллий манфаатларнинг ўрни.

Талим-тарбия жараёнида ёшларда инсон эҳтиёжларига, фикрлари, карашларига хурматли муносабатни, айни пайтда холис ва танқидий ёндашишни шакллантириш зарурлиги.

Шахс, жамоа, давлат ва жамият манфаатларини мувозанатга келтириш омиллари. Шахс, жамоа, давлат, жамият манфаатларини уйғуллаштиришни тарбиялаш билан боғлиқ вазифалар.

57-мавзу: Миллий идентлик (айният) ва миллатлараро муносабатлар маданиятни юксалтириш

Миллий тарбия ва миллатлараро муносабатлар. Ҳар бир даврда миллий тарбия ва миллатлараро муносабатлар масаласининг долзарб бўлиши.

Замонавий жамиятда миллий муносабатларнинг зиддиятли роли. Миллий индентлик ва миллий идентлик туйгуси. Халқ, миллат ҳаётиди миллий идентликни тарбиялаш билан боғлиқ мухим вазифалар.

Миллий тарбия ва миллатлараро муносабатларни такомиллаштиришда соғлом миллий гуурни тарбиялашнинг аҳамияти. Ўзликни англаш, миллий идентликни тарбиялашнинг соғлом миллий гуурни тарбиялаш билан бевосита боғликлиги. Миллий гуурни тарбиялашнинг маънавий омиллари ва шартлари.

Мамлакатимизда миллатлараро тогувлик, жипсликни сақлаб қолиш

ва мустаҳкамлаш билан боғлиқ вазифалар.

III. Семинар машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар:

1. Маънавиятшунослик фанининг предмети
2. Маънавият тушунчаси: моҳияти, мазмуни, тузилмаси, намоён бўлиш шакллари
3. Маънавиятнинг вужудга келиши (генезиси) ва дастлабки ривожланиши даври
4. Маънавият ва жамият ҳёти
5. Маънавият, маданият ва цивилизация тушунчалари нисбати
6. Маънавият ва иқтисодиёт
7. Маънавият ва инсон табиати
8. Маънавият ва инсоннинг ҳиссий ҳамда аклий дунёси
9. Тафаккурнинг тарихий шакллари ва маънавият
10. Эътиқод ва маънавият
11. Ирода маънавиятнинг мавжудлик шакли сифатида
12. Оммавий маданият ва замонавий ахборот-коммуникация технологиялари
13. Оммавий маданиятнинг хусусиятлари
14. Оммавий маданиятнинг ижтимоий функциялари ва инсон маънавиятига таъсири
15. Юксак ва оммавий маданиятлар диффузияси ва интерференцияси
16. Маънавиятнинг меёрийлиги ва ижтимоий функциялари
17. Маънавият категориялари
18. Жаҳон халклари маънавий тараққиёти ранг-баранглиги ва муштараклиги
19. Ўзбек халқи маънавияти ривожланишини тарихий босқичларга ажратиш мезонлари
20. Миллий маънавиятимизнинг архаик ва илк зардуштийлик даври (Энг қадимги даврдан - милодий IV асргача)
21. Исломгacha бўлган диний-мафкуравий плюрализм босқичи (Милодгача IV аср бошларидан – милодий VIII асргача)
22. Ислом тамаддунининг Ўрта Осиёда тарқалиши ва гуллаб-яшнаши (VI-XI аср бошлари)
23. Амир Темур ва Темурийлар даврида миллий маънавиятимизнинг қайта уйғониши ва юксалиши (XIII аср охирги чораги - XVI аср бошлари)
24. Анъянавий жамиятнинг тўлиқ карор топиши ва маънавиятимизнинг таназзул босқичи (XVI аср иккинчи ярми - XIX аср биринчи ярми)
25. Мустамлакачилик ва миллий маданиятимиз ривожидаги янги уйғониш даври босқичи (XIX аср иккинчи ярми - XX аср 20-йиллари). Совет даври маънавияти (XX аср 30-80-йиллари)
26. Маънавиятнинг фалсафий-онтологик мазмуни
27. Маънавиятнинг гносеологик асослари
28. Маънавиятнинг праксиологик мазмуни

- 29.Маънавиятнинг аксиологик тамойиллари
 30.Ижтимоий онг шакллари ва маънавият
 31.Илм фан ва маънавият
 32.Ижтимоий фанлар ва маънавият
 33.Маънавият тизимида диннинг ўрни
 34.Маънавият ва ахлок
 35.Маънавият ва нафосат
 36.Маънавият ва адабиёт
 37.Маънавият ва сиёсат
 38.Маънавият ва хукуқ
 39.Маънавият ва мағкура
 40.Маънавият ва миллий ғоя
 41.Экологик маданият ва маънавият
 42.Глобаллашув ва маънавият
 43.Маънавий хаётда ахборотлашув ва модернизация жараёнлари
 44.Ўзбекистонда маънавиятни илмий ўрганиш ва ривожлантириш босқичлари
 45.Миллий маънавият ривожланиш концепцияси: назария ва амалиёт
 46.Жаҳон илм-фанида маънавият масалалари
 47.Эркин инсон шахсини юксалтириш - маънавий тарбиянинг мақсади
 48.Мехнат тарбияси – маънавий тарбиянииг негизи
 49.Ахлоқий тарбия
 50.Эстетик тарбия
 51.Сиёсий ва хукукий тарбия
 52.Илмий дунёкараш ва хаётга оқилона муносабатни шакллантириш муаммолари
 53.Миллий, жамоавий ва шахсий манфаатларни мувозанатта келтириш ва уйғунлаштириши
 54.Миллий идентлик (айният) ва миллатлараро муносабатлар маданиятни юксалтириш

IV. Мустақил таълим ва мустақил ишлар учун тавсия этиладиган мавзуулар:

1. Жамият, инсон ва маънавият: моддий ва маънавий хаёт муштараклиги.
2. Ўзликни англаш, миллий ўзликни англаш тушунчаларининг мазмун ва моҳияти.
3. Маънавият ва ўзликни англаш.
4. Бугунги кунда “Маънавиятшунослик” фанига эҳтиёж.
5. Таракқиётнинг ўзбек моделида маънавиятнинг ўрни.
6. Маънавият инсоннинг ижтимоий-маданий мавжудот сифатидаги моҳияти.
7. Мустақил таракқиётнинг маънавий асослари.
8. Маънавий мухит маънавиятнинг таркибий кисми сифатида.
9. Маънавиятнинг вужудга келиши тўғрисидаги турли назариялар ва карашлар.

- 10.Маънавият тарихида меҳнатнинг ўрни.
- 11.Маънавиятнинг вужудга келиш ва дастлабки ривожланиш босқичлари.
- 12.Маънавий хаётда диний ва сиёсий мағкура таъсирининг кучайиши.
- 13.Иқтисодиёт, сиёsat ва маънавият ургасидаги алоқадорлик.
- 14.Маънавиятнинг ижтимоий турмушнинг барча соҳаларига таъсири.
- 15.Демократия тушунчасининг моҳияти.
- 16.Жамият хаётида урф-одатлар, миллатлараро ва динлараро муносабатларнинг ўрни.
- 17.Цивилизация ва маданият тушунчаларининг мазмун ва моҳияти, уларнинг маънавият билан алоқадорлиги.
- 18.Маънавият ва маданият муносабатлари.
- 19.Оммавий маданият – хозирги замон цивилизациясининг ижтимоий хаётда воқе бўлишининг, фаолият кўрсатишининг асосий шакли.
- 20.Фарб илм-фанида маънавият ва иқтисодиёт муносабати.
- 21.Маънавият ва иқтисодиёт муносабатлари тизимида меҳнатнинг ўрни.
- 22.Шарқ ва Фарб мутафаккирларининг инсон табиати тўғрисидаги қарашлари
- 23.Тафаккур тушунчасининг моҳияти.
- 24.Тафаккур эркинлигининг инсон маънавиятига таъсири.
- 25.Асотирий тафаккур ва ибтидоий жамият маънавияти.
- 26.Анъанавий тафаккур ва аграр жамият маънавияти.
- 27.Эътиқод шахс дунёкараши ва маънавияти ядроси сифатида.
- 28.Дунёвий ва диний илмлар.
- 29.Эътиқод тушунчасини ташкил этувчи омилларнинг илмий ва тарбиявий аҳамияти.
- 30.Миллат тарбияси ватанпарварликни мустаҳкамлашнинг мухим шарти ва воситаси.
- 31.Ирода тушунчасининг мазмуни.
- 32.Ирода ва миллий тараққиёт.
- 33.Ўзбекистонда баркамол авлодни шакллантириш ва мутараккий жамият куришда шахс ва миллатда самарали иродани тарбиялашнинг аҳамияти.
- 34.Оммавий маданият, унинг инсон ҳаёти ва маънавиятига зиддиятли таъсири.
- 35.Инсоннинг биоижтимоий мавжудотга айланишида маънавиятнинг ўрни.
- 36.Маънавиятнинг инсон ва жамият хаётида бажарадиган вазифалари (функциялари): энг умумий, универсал ва конкрет-ижтимоий вазифалар.
- 37.Маънавиятнинг ривожланиш қонунлари.
- 38.Маънавиятнинг асосий категориялари.
- 39.Умумбашарий маънавий тараққиётнинг асосий тарихий босқичлари.
- 40.Индустриал ва постиндустриал жамият маънавияти.

41. Жаҳон халқлари маънавиятининг узлуксиз ривожи.
42. Халқимиз маънавияти тарихий боскичлари ва хусусиятлари.
43. Энг кадимги (архаик) давр маънавияти, унинг ўзига хослиги.
44. Зардуштийлик негизида вужудга келган Марказий Осиё тамаддуни.
45. Шарқ ва Ғарб маънавиятини пайвандлаган миңтақа.
46. Ислом тамаддунининг равнак топишига аждодларимизнинг кўшган муносиб хиссалари.
47. Имом ал-Бухорий тўплаган ҳадисларнинг бугунги кундаги маърифий аҳамияти.
48. Калом илми. Калом илмини ривожлантиришга муносиб хисса кўшган аждодларимиз.
49. Тасаввуф. Унда аждодларимизнинг даҳо заковати намоён булиши.
50. Темур давридаги алломалар.
51. Темур фаолиятининг бош гояси ва амалий шиори бўлган – “Куч – адолатда” деган ҳикматининг умуминсоний аҳамияти.
52. Темурийлар даври: унинг зиддиятли юксалиши.
53. Аньянавий жамият ва унинг моддий, сиёсий ва маънавий асосларини ташкил этган тушунча ва туйгулар.
54. Туркистонда жадидчилик маърифатпарварлик харакатининг юзага келиши ва ёилиши.
55. Совет давлати сиёсати ва миллий маънавиятимиз ривожи.
56. Совет тузумининг маънавиятимизга таъсири.
57. Мустақиллик даври маънавияти шаклланиши ва ривожланиши.
58. Мустақиллик йилларидағи маънавий-маърифий соҳалардаги ислоҳатлар.
59. Маънавиятнинг фалсафий-онтологик мазмуни.
60. Маънавиятнинг методологик моҳияти
61. Билиш жараёни ва маънавиятнинг гносеологик асослари.
62. Маънавият ва амалиёт муносабатлари. Маънавиятнинг праксиологик характеристи.
63. Аксиология, маънавиятнинг аксиология билан алоқалари.
64. Ижтимоий ва маънавий онг.
65. Илм-фан ижтимоий онг шакли сифатида маънавиятнинг мухим таркибий қисми.
66. Ижтимоий фанлар ва маънавият нисбати.
67. Дин ва маънавият.
68. Маънавият ва ахлок.
69. Нафосат – маънавиятнинг бирламчи асосларидан бири сифатида.
70. Санъат – одамларнинг воқеликка эстетик муносабатини махсус ифодалайдиган соҳа сифатида.
71. Маънавиятнинг яхлит тизим сифатида шаклланишида адабиёт омили.
72. Сиёсий маданиятни юксалтириш – Ўзбекистонда демократик ислоҳотларни янада чукурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантиришнинг мухим шартларидан бири.

73. Адолатли, инсонпарвар қонунлар яратишнинг маънавий мезонлари.
74. Маънавият ва мафкура.
75. Маънавият ва миллӣ ғоя.
76. Экологик маданиятни оширишнинг маънавий омиллари.
77. Интернет ва ахборот технологияларининг инсон маънавиятига тасири.
78. Глобаллашув ва маънавият.
79. Ўзбекистонда мустақиллик йилларида маънавиятни илмий ўрганиш ва ривожлантириш босқичлари.
80. Маънавият ва миллӣ истиқлол мафкураси концепциясини яратишда Ўзбекистоннинг биринчи Президенти И.А. Каримовнинг тарихий хизматлари.
81. Президент Шавкат Мирзиёевнинг миллӣ маънавиятимизни ривожлантириш концепциясининг янги босқичидаги аҳамияти.

3. V. Фан ўқитилишининг натижалари (шаклланадиган компитенциялар)

Фани ўзлаштириш натижасида талаба:

“Маънавият” тушунчасининг мазмун ва моҳияти, маънавиятга турли таърифлар ва уларнинг ўзаро нисбатлари, фаннинг предмети, мақсад ва вазифалари, шахс ва миллат маънавиятининг асосий жиҳатлари, Ўзбекистоннинг Биринчи Президенти И.А.Каримов ва Президентимиз Ш.М. Мирзиёев асарларида ўз ифодасини топган маънавият назариясининг умумметодологик асослари ҳақидаги билимга;

– маънавиятнинг шакллантирувчи омил ва воситаларни мустақил таҳлил килиш, миллӣ маънавий меросимиз тўғрисида мукаммал илмий тасаввурга эга бўлиш ва уларни чукур ўзлаштириш, маънавият жамият тарақкиётӣ, миллат камолоти ва шахс баркамоллигини белгилаб берадиган асосий мезонлардан эканлигини теран илмий англаш, маънавият соҳасининг иқтисод, сиёсат соҳалари билан муносабатлари, маънавият ва руҳиятнинг ўзаро нисбати, маънавиятнинг дин, маданият, ахлок билан ўзаро боғлиқ жиҳатлари, фалсафа ва ижтимоий фанлар билан ўзаро алокадорлигини тўғри талқин этиш, миллӣ маънавиятимиз анъаналарини ёш авлод онгига сингдиришнинг шакл ва усуllibаридан фойдаланиш тўғрисидаги кўнікмага;

– ўзининг илмий-тадқиқот ва илмий-педагогик фаолиятида маънавият назарияси бўйича олган билимларини кўллай олиши, кўнікмасига эга бўлиш, ёшлар маънавиятини шакллантиришда миллӣ ва умумбашарий маънавиятимиз анъаналаридан фойдалана олиш, таълим - тарбия тизимида маънавий-маърифий омилларни ўринли кўллай олиш; миллӣ маънавий фазилатларни ўкувчи ёшларга тушунтира олиш, ўкувчиларда миллӣ маънавиятимиз такомил босқичларига оид тасаввурларни шакллантира олиш, ўкувчиларда миллӣ ўзликни англаш туйғусини юксалтиришда маънавий қадрияtlарга оид тегишли билимлардан фойдалана олиш малакасига эга бўлиши лозим.

4. VI. Таълим технологиялари ва методлари:

1. Маърузалар;
2. Интерфаол кейс-стадилар;
3. Семинарлар (мантикий фикрлаш, тезкор савол-жавоблар);
4. Гурухларда ишлаш;
5. Тақдимотларни килиш;
6. Индивидуал лойиҳалар;
7. Жамоа бўлиб ишлаш ва хикоя қилиш учун лойиҳалар

5. VII. Кредитларни олиш учун талаблар:

Фанга оид назарий ва услубий тушунчаларни, билимларни тўла ўзлаштириш, тахлил натижаларини тўғри акс эттира олиш, ўрганилаётган жараёнлар ҳакида мустакил муроҳада юрита олиш ва жорий, оралиқ назорати шаклларида берилган топширикларни бажариш, якуний назорат бўйича топширикларни бажариш

6. Асосий адабиётлар:

1. Маънавият. Асосий тушунчалар изоҳли луғати. – Т.: Fafur Fulom нашриёти, 2009 йил.
2. Жуманиёзов Х.С., Собирова М.А., Нигманова У.Б. Глобаллашув асослари. Монография. – Т.: Наврӯз, 2015.
3. Эркаев А. Маънавиятшунослик. Монография. 1-2-китоб. – Т.: Маънавият, 2018.

Кўшимча адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. Т.: Ўзбекистон, 2018 йил. (тегишли моддалар)
2. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Т.: Маънавият, 2008.
3. Шавкат Мирзиёев. Миллий тараққиёт йўлимизни катъият билан давом эттириб, янги боскичга кўтарамиз. 1 жилд. Т.: Ўзбекистон, 2018 йил. 137-151; 461-496; 504-538 бетлар.
4. Шавкат Мирзиёев. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. 2-жилд. Т.: 2018 й. 136-146; 176-221 бетлар.
5. Фромм Э. Инсоннинг ҳозирги ҳолати. //Жаҳон адабиёти, 2000, март.
6. Исмаилова З.И. Таълимий иш методикаси. – Т.: 2003.
7. Аристотель Поэтика, Ахлоқи кабир.М.Махмудов таржимаси. – Т.:Янги аср авлоди, 2004
8. Зиёмуҳаммедов Б. Комилликка элтувчи китоб. –Т.: Турон-иқбол нашриёти, 2006.
9. Э. Фромм. Здоровое общество. - М.: Акт, 2006.
- 10.Замонавий дарс. / Масъул муҳаррир Ш. Шомансуров – Т.: А. Авлоний номидаги ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш марказий институти, 2007.
- 11.Ишмуҳамедов Р., Абдуқодиров А., Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар (таълим муассасалари педагог-ўқитувчилари учун амалий тавсиялар). –Т.: “Истеъод”

- жамгармаси, 2008. –180 б.
- 12.Ишмуҳамедов Р., Абдуқодиров А., Пардаев А. Тарбияда инновасион технологиялар (таълим муассасалари педагог-ўқитувчилари учун амалий тавсиялар). –Т.: “Истеъдод” жамгармаси, 2009. – 160 б.
 - 13.Алишер Навоий. Тўла асарлар тўплами. 6-жилд. Хамса. “Ҳайрат ул-аброр”. “Фарҳод ва Ширин”. - Т.: Faфур Fулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 2011.
 - 14.Косимов .Б. Уйғонган миллат маърифати. –Т.: “Маънавият”, 2011.
 - 15.Холиков И., Собирова М., Машарипова Г. “Маънавият асослари” фанини замонавий педагогик технологиялар асосида ўқитиш. – Т.: ТДГУ, 2013.
 - 16.Вохидов Э. Сўз латофати. - Т.: “Ўзбекистон”, 2014.
 - 17.Старр Ф. Марказий Осиёнинг янгидан кашф этилиши. “Жаҳон адабиёти” 2014, май.
 - 18.Ретвельадзе Э.Устозларнинг устози. “Маънавий ҳаёт”, 2014 №2
 - 19.Эйнштейн. А.Дин ва фан. Фан ва дин. “Тафаккур” 2014-15

Интернет сайтлари

1. <http://www.tsil.uz>
2. <http://www.norma.uz>
3. <http://www.gov.uz>
4. <http://www.lex.uz>
5. <http://www.lawbook.ru>
6. <http://www.lawlibrary.ru>

7.	<p>Фан дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича Ўкув-услубий бирлашмалар фалиятини Мувофиқлаштируvчи Кенгашнинг 2020 йил “<u>14</u>” <u>08</u> даги <u>3</u> -сонли баённомаси билан маъқулланган.</p> <p>Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 202<u>0</u> йил “<u>14</u>” <u>08</u> даги <u>18</u> сонли бўйруғи билан фан маъқулланган фан дастурларини таянч олий таълим муассасаси томонидан тасдиклашга розилик берилган.</p>
8.	<p>Фан/модул учун маъсуллар:</p> <p>Эркаев А.П. Қарши давлат университети “Миллий гоя, маънавият асослари ва хукуқ таълими” кафедраси профессори, ф.ф.н.</p> <p>Собирова М.А. Низомий номидаги ТДГУ Миллий гоя ва маънавият асослари кафедраси доценти, фалсафа фанлар номзоди</p>
9.	<p>Такризчилар:</p> <p>А.Мўминов-ЎзМУ Тарих факультети декани, с.ф.и., профессор</p> <p>У.Хайитов –ТДГУ Ўзбекистон тарихи кафедраси доценти, т.ф.н.</p>

Эркаев А.П.
Собирова М.А.